УДК: 347.626.2

Мамашарип кызы Багдагүл
улук окутуучу, "Жарандык укук жана процесси" кафедрасы
Төлөгөн улу Талант
ага окутуучу, "Жарандык укук жана процесси" кафедрасы

НИКЕ КЕЛИШИМИНИН УКУКТУК АСПЕКТИЛЕРИ

Мамашарип кызы Багдагүл,
старший преподаватель, кафедра «Гражданское право и процесс»
Төлөгөн улу Талант,
старший преподаватель, кафедра «Гражданское право и процесс»

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ БРАЧНОГО ДОГОВОРА

Mamasharip kyzy Bagdagul,
Senior Lecturer, Department of Civil Law and Process
Tologon uulu Talant
Senior Lecturer, Department of Civil Law and Process

LEGAL ASPECTS OF THE MARRIAGE CONTRACT

Ош мамлекеттик университети
Ошский государственный университет
Osh State University

Аннотация. Бул макалада Кыргыз Республикасынын мурда колдонуудагы нике-үйбүлө мыйзамдары боюнча жубайлардын мүлктүк мамилелери мыйзам менен гана жөнгө салынган, жубайлардын башка макулдашуулары мыйзамдарда орун алган эмес.

Жубайлардын мүлкүнүн келишимдик режими институту КР үй-бүлө укугунун жаңы институту болуп саналат. Ал жубайларга нике келишиминде өздөрүнүн мүлктүк мамилелеринин (укуктарынын жана милдеттеринин) мазмунун өз алдынча аныктоого укук берет. «Нике келишими» түшүнүгү Кыргыз Республикасынын улуттук мыйзамдарында салыштырмалуу жакында эле пайда болгон. 30-август 2003 - жылы Кыргыз Республикасынын үй-бүлө кодекси күчүнө кирген. Анын курамына кирген «жубайлардын мүлкүнүн келишимдик режими» 9-главасы нике келишими жөнүндө түшүнүк берет жана аны түзүүнүн жана бузуунун шарттарын аныктайт, ошондой эле ушул келишим менен жөнгө салынуучу укуктук мамилелердин тизмесин берет.

Негизги сөздөр: республика, келишим, нике, жөнгө салуу, жубайлар, мыйзам, институт, үй-бүлө, кодекс, макулдашуу, мүлк, мамилелер, укук жөндөмдүүлүк, аракет жөндөмдүүлүк, конституция, жарандык укук, эркиндик ж.б.

Аннотация. В настоящей статье отмечается, что по ранее действовавшему брачно-семейному законодательству Кыргызской Республики имущественные отношения супругов регулировались только законом, иные соглашения супругов в законодательстве не содержались.

Институт договорного режима имущества супругов является новым институтом семейного права в КР. Он дает супругам право самостоятельно определять содержание своих имущественных отношений (прав и обязанностей) в брачном договоре. Понятие» брачный договор « появилось в национальном законодательстве Кыргызской Республики сравнительно недавно. 30 августа 2003 года вступил в силу Семейный кодекс Кыргызской Республики. Глава 9 «договорный режим имущества супругов», входящая в его состав, дает представление о брачном договоре и определяет условия его заключения и расторжения, а также дает перечень правоотношений, регулируемых настоящим договором.

Ключевые слова: республика, договор, брак, регулирование, супружеская пара, закон, институт, семья, кодекс, соглашение, собственность, отношения, правоспособность, действие способность, конституция, гражданское право, свобода и т. д.

Annotation. This article notes that according to the previously valid marriage and family legislation of the Kyrgyz Republic, the property relations of the spouses were regulated only by law, other agreements of the spouses were not contained in the legislation.

The Institute of Contractual Regime of Marital Property is a new institute of family law in the Kyrgyz Republic. It gives the spouses the right to independently determine the content of their property relations (rights and obligations) in the marriage contract. The concept of a «prenuptial agreement» has appeared in Kyrgyz legislation relatively recently. On August 30, 2003, the Family Code of the Kyrgyz Republic entered into force. Chapter 9 «contractual regime of marital property», which is part of it, gives an idea of the marriage contract and defines the conditions for its conclusion and termination, as well as gives a list of legal relations regulated by this agreement.

Key words: republic, contract, marriage, regulation, married couple, law, institution, family, code, agreement, property, relations, legal capacity, action ability, constitution, civil law, freedom, etc.

Нике мамилелерин жөнгө салуунун укуктук комплекси бир нече негизги документтерден турат. Биздин мыйзамда үй-бүлөлүк укукка көп көңүл бурулганы бекеринен эмес.

КР ҮКнын 43-беренесине ылайык никеге туруп жаткан адамдардын никедеги жана аны бузган учурда жубайлардын мүлктүк укуктарын жана милдеттерин аныктаган макулдашуусу нике келишими деп таанылат.

Белгилүү болгондой, социалдык мамлекеттин эң маанилүү критерийи аталыкты, энеликти, балалыкты, коргоо ошондой эле, үй-бүлөгө жардам берүү жана коргоо болуп саналат.

Буга байланыштуу айрым бөлүктөрдө үй-бүлөлүк мыйзамдарды жөнгө салуучу эки документти белгилөөгө болот. Бул, биринчи кезекте, эл аралык пакт 16.12.66 «жарандык жана саясий укуктар жөнүндө». Атап айтканда, Пакттын 23-беренеси «үй-бүлө коомдун табигый жана негизги уюткусу болуп саналат жана коом менен мамлекет тарабынан корголууга укуктуу. Нике курагына жеткен эркектер менен аялдар никеге туруу укугу жана үй-бүлө куруу укугу деп таанылат. Никеге тургандардын эркин жана толук макулдугусуз эч кандай нике түзүлбөйт. Ушул Келишимге катышкан мамлекеттер никеде турганда жана нике бузулганда жубайлардын никеге турууга карата укуктары менен милдеттеринин теңдигин камсыз кылуу үчүн тиешелүү чараларды көрүүгө тийиш. Нике бузулган учурда бардык балдарды зарыл коргоо каралууга тийиш».

Экинчи олуттуу документ, ошондой эле жарым-жартылай кол коюучу өлкөлөрдүн үй-бүлөлүк мыйзамдарын аныктаган 1966-жылдын 16-декабрындагы «экономикалык, социалдык жана маданий укуктар жөнүндө» эл аралык пакт болуп саналат. Пактка катышкан мамлекеттер төмөнкүлөрдү тааный тургандыгын моюнга алат: «коомдун табигый жана негизги уюткусу болуп саналган үй-бүлөгө мүмкүн болушунча кеңири коргоо жана жардам берилиши керек, айрыкча аны түзүүдө жана азырынча өз алдынча эмес балдарга жана аларды тарбиялоого кам көрүү анын жоопкерчилигинде турат. Нике никеге тургандардын эркин макулдугу менен түзүлүшү керек.

Атайын коргоо энелерге төрөткө чейинки жана төрөттөн кийинки акылга сыярлык мезгил ичинде берилиши керек. Бул мезгилде иштеген энелерге акы төлөнүүчү өргүү же социалдык камсыздандыруу боюнча жетиштүү жөлөкпулдар менен өргүү берилиши керек».

Мындан тышкары, 11-беренеде ар бир адамдын өзү жана анын үй-бүлөсү үчүн жетиштүү тамак-аш, кийим-кече жана турак-жай менен жетиштүү жашоо деңгээлине жана жашоо шартын үзгүлтүксүз жакшыртууга болгон укугу таанылат. Катышуучу-мамлекеттер бул жагынан эркин макулдукка негизделген эл аралык кызматташтыктын маанилүүлүгүн таанып, бул укукту жүзөгө ашырууну камсыз кылуу үчүн тиешелүү чараларды көрүшөт.

Үй-бүлө мыйзамдары Кодекстен жана ага ылайык кабыл алынуучу башка мыйзамдардан (мындан ары-мыйзамдар) турат.

КР ҮКнын, башка мыйзамдардын, Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыктарынын негизинде жана аларды аткаруу максатында КР ҮКде, башка мыйзамдарда, Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыктарында түздөн-түз каралган учурларда ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга укуктуу.

Үй-бүлө кодекси үй-бүлө мыйзамдары никеге туруунун, никени токтотуунун жана аны жараксыз деп табуунун шарттарын жана тартибин белгилейт, үйбүлө мүчөлөрүнүн: жубайлардын, ата-энелердин жана балдардын (асырап алуучулардын жана асырап алынгандардын) ортосундагы, ал эми үй-

бүлө мыйзамдарында каралган учурларда жана чектерде башка туугандар менен башка адамдардын ортосундагы жеке мүлктүк эмес жана мүлктүк мамилелерди жөнгө салат, ошондой эле ата-энесинин камкордугусуз калган балдарды үй-бүлөгө жайгаштыруунун формаларын жана тартибин аныктайт.

Жубайлардын мүлкүнүн келишимдик режиминин негизи болуп ар бир адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин мамлекеттик таанууну жарыялаган КР Конституциясынын 23-беренеси кызмат кылат. Аларды жүзөгө ашыруунун бирден-бир шарты болуп башка адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин бузууга жол берилбестиги эсептелет.

Жубайлардын мүлкүнүн келишимдик режими КР ҮК 9-главасы менен жөнгө салынат, анын ченемдери Кыргыз үй-бүлө мыйзамдары үчүн жаңы болуп саналат. Нике келишиминин мыйзамдуу аныктамасы КР ҮК 43-беренесинде берилген. Бул никеге туруучу адамдардын макулдашуусу, жубайлардын никедеги жана (же) ал бузулган учурда мүлктүк укуктарын жана милдеттерин аныктайт.

Буга чейин нике келишимин түзүү мүмкүнчүлүгү КР Жарандык кодексинин 275-беренесинин 1-пунктунда каралган, анда «эгерде алардын ортосундагы келишимде бул мүлктүн башка режими белгиленбесе, нике учурунда жубайлардын тапкан мүлкү алардын биргелешкен менчиги болуп саналат»деп жазылган. Ошентип, жубайлардын мүлккө болгон мамилесин императивдик жөнгө салуу оң мааниге алмаштырылды жана жубайлар өзүлөрүнүн мүлкүнүн укуктук режимин орнотууга мүмкүнчүлүк алышты.Бирок, КРнын Үй-бүлө кодекси кабыл алынганга чейин нике келишимин түзүү өтө кыйын болгон, анткени КРнын Жарандык кодексинде анын мазмунун, аны түзүү, бузуу тартибин жана башка маанилүү жагдайларды жөнгө салуучу ченемдер болгон эмес. Жубайлар келишимдер жөнүндө жарандык мыйзамдардын жалпы ченемдерин гана жетекчиликке алышкан, бул башка келишимдерге салыштырмалуу нике келишиминин олуттуу өзгөчөлүгүн эске алганда, жетишсиз болгон (КР Жарандык кодексинин 1 жана 2-п. 275-беренелери).

Үй-бүлөлүк укуктун ченемдери бул мамилелерди кеңири регламенттейт, ошону менен:

нике келишиминин укуктук мүнөзү;

анын корутундусунун формасы;

нике келишиминин мазмуну;

аны өзгөртүү, бузуу, жараксыз деп табуу негиздери.

КР Жарандык кодексинин 381-беренесинин 1-пунктуна ылайык, келишим катары жарандык укуктарды жана милдеттерди белгилөө, өзгөртүү же токтотуу жөнүндө эки же бир нече адамдын макулдашуусу таанылат. Жалпысынан алганда, мындай аныктама нике келишимине да тиешелүү. Бирок, албетте, бул келишимдин өзгөчөлүгү да бар, анткени бул, КР ҮК 43-беренесине ылайык, макулдашуу:

никеге туруп жаткандардын, же никеге туруп жаткандардын;

жубайлардын мүлктүк мамилелерин гана белгилөөчү — алардын мүлктүк укуктары жана милдеттери;

нике бузулган учурда жубайлардын мүлктүк укуктарын жана милдеттерин аныктоо.

Нике келишиминин негизги укуктук максаты-жубайлардын мүлкүнүн укуктук режимин жана алардын башка мүлк- түк мамилелерин келечектеги мезгилге карата аныктоо. Өзүнүн укуктук табияты боюнча, нике келишими-бул субъекттин курамына, предметине, түзүлгөн убактысына жана келишимдин мазмунуна тиешелүү өзгөчөлүктөрү бар жарандык-укуктук келишим. Ошондуктан нике келишимине КР Үй-бүлө кодексинин ченемдеринен тышкары КР Жарандык кодексинин келишимдер жөнүндөгү жалпы жоболору да колдонулушу мүмкүн. Биринчиден, нике келишими бүтүмдөрдүн жарактуулугунун жалпы шарттарына жооп бериши керек:

* ал Мыйзамдын талаптарына жооп бериши керек;

* нике келишиминин тараптары нике келишимин түзүүгө аракетке жөндөмдүү болушу керек;

* тараптардын эрки алардын эркине дал келиши керек;

* мыйзам тарабынан талап кылынган нике келишиминин формасы сакталышы керек[1].

Мындан тышкары, нике келишимин өзгөртүү, бузуу жана жараксыз деп таануу КР

---

[1]*Муратова С.А. Семейное право: Учебник. – М.: Изд-во Эксмо, 2004. - С. 121.*

ҮК ченемдери менен, ошондой эле КРнын Жарандык кодексинин ченемдери менен белгиленген негиздер боюнча жана тартипте жүргүзүлөт.

Нике келишиминин өзгөчөлүгү анын комплекстүү мүнөзү болуп саналат, ал жубайлардын мүлкүнүн укуктук режимин түзүүгө же өзгөртүүгө гана эмес, жоболорду камтышы мүмкүн, бирок ошондой эле жубайлардын бири-бирин багууга каражат берүү маселелерин да жөнгө салат.

Демек, «никеге чейинки келишим» деген аталыштын өзү эле анын маңызын аныктайт. Ошону менен бирге келишимдин никенин бар экендигинин фактысына (же аны мыйзамда белгиленген тартипте жол-жоболоштуруу ниетине) түздөн-түз көз карандылыгы, мындай келишимди нике курагына чейин никеге туруп жаткан (же кирген) тараптар, ошондой эле өзгөчө жагдайларды эске алуу менен өзгөчө түрдө никеге турууга мурда да уруксат берилген тараптар да түзө алат дегенди билдирет. Бул келечектеги жубайлардын чыныгы ниети маанилүү эмес. Бирок, эгерде алар иш жүзүндө үй-бүлө куруу каалоосу менен байланышпаса, анда келечекте сот тарабынан мындай нике жараксыз деп табылганда КР ҮКнын 31-беренесинин 4-пункту колдонулат.

Нике келишими никеге чейин же андан кийин каалаган убакта түзүлүшү мүмкүн. Эгерде келишим никени каттоого чейин түзүлгөн болсо, анда ал никени каттоодон эрте эмес күчүнө кирет (КР ҮК 44-бер. 1-п.). Эгерде нике келишими никени каттоого чейин түзүлсө, мындай нике келишими кийинкиге калтыруу шарты менен шарттуу бүтүм болуп саналат. Ал үйлөнгөндөн баштап гана күчүнө кирет. Себеби, нике келишими жубайлар гана боло турган субъекттердин атайын курамын камтыйт, демек, эгер нике түзүлбөсө, анда атайын субъекттин мыйзамдарынын талабы аткарылбайт.

Нике келишиминин субъекттери, анын аныктамасына жараша, жубайлар жана никеге турган адамдар болушу мүмкүн. Ошентип, нике келишимин түзүү жөндөмдүүлүгү нике жөндөмдүүлүгүнө байланыштуу, демек, нике курагына жеткен жарамдуу жарандар нике келишимин түзө алышат. Кыргыз Республикасында жаңы өзгөртүүлөр боюнча он жети жаш нике курагы белгиленген (КР ҮК 14-бер.1-п.), жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын уруксатын алуу менен нике курагына жеткенге чейин никеге турууга болот.

Келишимдин субъекттик курамына карата өзгөчө талаптар аны иш жүзүндөгү жубайлардын ортосунда түзүүгө мүмкүндүк бербейт. Жарандык-укуктук келишимдин эркиндик принцибине ылайык, иш жүзүндөгү жубайлар сатылып алынган мүлккө өзүнчө же үлүштүк менчик режимин орнотуу, ошондой эле өз ара милдеттенме мамилелерин жөнгө салуу жөнүндө келишим түзө алышат. Бирок, бул сөздүн так маанисинде нике келишими болбойт. Мындай келишим жарандык укуктун жалпы жоболоруна баш ийиши керек. Ошону менен бирге, орус окумуштуусу М. В. Антокольскаянын пикири боюнча, ага карата мыйзамга окшош туруу боюнча нике келишими жөнүндө ченемдер колдонулушу мүмкүн. Мындан тышкары, автор чыныгы никелердин кеңири жайылышына байланыштуу, мындай жубайларга нике келишимин түзүүгө, анын ичинде алардын мүлкүнө жалпы биргелешкен менчик режимин жайылтуу шарты менен түздөн-түз уруксат берүү максатка ылайыктуу деп эсептейт[2].

Мындай учурда никеге туруп жаткан жашы жете элек жарандар өздөрүнүн мыйзамдуу өкүлдөрүнүн - ата-энелеринин, асырап алуучулардын, көзөмөлчүлөрдүн жазуу жүзүндөгү макулдугу менен никеге турууну мамлекеттик каттоого чейин нике келишимин түзө алышат. Сот тарабынан аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген адам тарабынан нике келишимин түзүү үчүн анын көзөмөлчүсүнүн макулдугу талап кылынат (КР ЖКнин 65-беренесинин 1-пункту). Эмансипацияланган жашы жете элек жарандар нике келишимин өз алдынча түзүүгө укуктуу: анткени алар эмансипация учурунан баштап толук аракетке жөндөмдүү болуп калышат.

Адабияттарда нике катталганга чейин түзүлгөн нике келишими кийинкиге калтыруу шарты менен шарттуу бүтүм экени белгиленет[3]. Эгерде тараптар укуктардын жана милдеттердин келип чыгышы анын келери же келери белгисиз болгон жагдайларга жараша коюлса, бүтүм кийинкиге калтыруу шарты менен жасалган болуп эсептелет (КР Жарандык кодексинин 173-беренесинин

[2] *Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2006. - С. 168-169.*

[3] *Антокольская М.В. Указ. соч. - С. 167.*

1-пункту). Төрт өзгөчөлүк кийинкиге калтыруу менен мүнөздөлөт:

* бүтүмдө көрсөтүлгөн жагдай бүтүм жасалган учурда жок, ал келечекте гана болушу мүмкүн;

* бул жагдайда сөзсүз келиши керек эмес;

* келишимде көрсөтүлгөн жагдайдын келип чыгуу ыктымалдыгы бар;

*кийинкиге калтыруучу шарт бүтүмдүн кошумча шарты болуп саналат, тараптардын эркине көз каранды элементи болуп саналат, б. а. мындай түрдөгү бүтүм мындай шарттарсыз да жасалышы мүмкүн[4].

КР ҮК 3-главасынын ченемдеринин манисине таянсак, ЖААК органдарына арыз бергенден кийин никеге туруучу деп эсептелсе болот, анткени мындай ниети бар, бирок тиешелүү арыз бербеген (жашы жете элек) адамдар гана КР ҮК 13-беренесинде «никеге турууну каалагандар» катары аныкталат.

Бир караганда, бул маселени тактоо принципиалдуу мааниге ээ эместей сезилиши мүмкүн, анткени эгерде келишим никеге катталганга чейин түзүлсө, ал мамлекеттик каттоодон өткөндөн кийин гана күчүнө кирет (КР ҮК 44-ст.1-п.). Ошондуктан, эгерде нотариус ЖААК органына арыз бербеген адамдардын макулдашуусун күбөлөндүрсө, анда ал укуктук кесепеттерге алып келбейт. Бирок, келишимдин предмети жөнүндө суроого тереңирээк мамиле төмөнкү тыянакка алып келет.

Эгерде КР ҮК 44-беренесинин ченеми нике келишимин түзүүнү каалаган бардык адамдарга, анын ичинде учурда никени каттоого ниети жокторго жайылтылса, анда бул укуктук белгисиздикти жаратат: келишим мыйзамдуу күчүнө кирбей туруп канчага чейин жашай алат? Милдеттенме Мыйзамынын жалпы жоболору бул суроого жооп бербейт. Бул бир нече жылга созулушу мүмкүн эмес деп божомолдоого болот. Ушуга байланыштуу никени каттоо жөнүндө арыз берген адамдар (эгерде ал нотариалдык жактан күбөлөндүрүлгөн болсо да), эгерде нике келечекте катталбаса, укуктук кесепеттерге алып келбеген жана алып келиши мүмкүн болбогон арзыбаган бүтүм (субъекттик курамдын кемчилиги менен) менен түзүлгөн келишим. Никеге туруп жаткан, никени каттоодон баш тарткан адамдардын ортосундагы келишимдин колдонуу мөөнөтүндө укуктук белгисиздикке жол бербөө үчүн, бул келишимди токтотуу катары кароо керектигин белгилей кетүү керек. Негизи нике келишими түзүлгөндөн кийин катталбаган никенин кесепеттери тууралуу да ушундай эле пикирди А.Г. Масевич билдирген, ал бул учурда келишим жокко чыгарылып жатат деп эсептейт.

Нике келишимин аткаруу аракетке жөндөмдүүлүгүнө карабастан жубайлар тарабынан жүзөгө ашырылышы мүмкүн (эгерде келишимдин кайсы бир пункттарын аткаруу жубайлардан юридикалык актыларды жасоону талап кылбаса). Бирок, нике келишимин түзүү үчүн жубайлар аракетке жөндөмдүү болушу керек. Эгерде жубайлардын бири аракетке жөндөмсүз болсо, нике келишимин анын атынан камкорчу түзө алат. КРнын Жарандык кодексинин 65-беренеси боюнча аракетке жөндөмдүүлүктүн чектелиши нике келишимин түзүүгө да таасирин тийгизет, анткени аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген адам майда-барат тиричилик бүтүмдөрүн жасоого гана укуктуу. Демек, бул учурда нике келишимин түзүү үчүн ишенимдүү адамдын макулдугу керек.

Никени жараксыз деп табуу нике келишимин автоматтык түрдө жараксыз деп табууга алып келет. Никенин болушу, белгиленгендей, нике келишиминин зарыл элементи болуп саналат, ошондуктан нике жараксыз деп табылса, башкача айтканда, нике түзүлгөн учурдан тартып жокко чыгарылса, нике түзүлгөн учурдан тартып юридикалык күчүн жоготот. Бул эрежеден четтетүү ак ниеттүү жубайынын кызыкчылыгында гана каралган[5].

Нике келишими аны түзгөн адамдар катталган никеде турат деп болжолдойт, буга байланыштуу аны чыныгы жубайлар түзө алабы деген суроо туулат. Албетте, алардын келишими сөздүн так маанисинде нике келишими болбойт, анткени мыйзамдар чыныгы никеге укуктук маани бербейт. Бирок, жарандык мыйзамдар келишимдердин толук тизмесин билбегендиктен, иш жүзүндөгү жубайлар негизинен мүлктүк мамилелерди жөнгө салууга багытталган келишимдерди түзө алышат. Эгерде мындай келишимдер мыйзамдын талаптарына жооп берсе, алар жарактуу деп таанылышы керек.

---

[4]*Муратова С.А. Указ. соч. - С. 122.*

[5]*Антокольская М.В. Указ. соч. - С. 157.*

Бирок КРнын Жарандык кодексинин 266-беренесинин 3-пунктуна ылайык жалпы биргелешкен менчик мыйзамдын күчү менен гана пайда болот, демек, келишимдин күчү менен пайда болушу мүмкүн эмес. Демек, чыныгы жубайлар өз келишими менен чыныгы никеде алынган мүлккө жалпы биргелешкен менчик режимин орното алышпайт. Бирок, фактылык никелердин кыйла кеңири таралгандыгына байланыштуу, фактылык жубайларга нике келишимин түзүүгө түздөн-түз уруксат берүү, анын ичинде алардын мүлкүнө жубайлардын жалпы биргелешкен менчик режимин жайылтуу шарты менен уруксат берүү максатка ылайыктуу болмок.

Нике келишими үйлөнгөндөн кийин же үйлөнгөндөн көп жылдар өткөндөн кийин болобу, эч кандай мааниге ээ эмес. Эң негизгиси, ал нике бар кезде болот. Үй-бүлөлүк мамилелердин узактыгы, адатта, нике келишиминин мазмунуна таасирин тийгизет. Эгерде ал никеге чейин же каттоодон өткөндөн көп өтпөй түзүлгөн болсо, анда жубайлардын мүлктүк укуктарынын жана милдеттеринин көлөмү жалпысынан анчалык деле чоң эмес. Тараптардын бардык умтулуулары көбүнчө келечекке багытталган. Эгерде никеге тургандар (же алардын бири) кымбат баалуу кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктүн ээси болсо, өзгөчө учур болуп саналат. Бул жарандардын категориясы, адатта, мисалы, жоюу, ишкананы кайра уюштуруу, банкроттук жана башка жагдайлар, ошондой эле алардын биринин өлүмү сыяктуу Жубайлардын материалдык жактан камсыз кылуу таасир этиши мүмкүн кандай кызыкдар болуп саналат. Ушуга байланыштуу, нике келишимине байланыштуу ҮКнин эрежелери Жарандык кодекстин мураскордун укуктары (жана милдеттери) жөнүндөгү жоболоруна карама-каршы келиши мүмкүн эмес экендигин баса белгилөө керек.

КР Жарандык кодексинин 393-беренесинин 1-пунктуна ылайык келишим «эгерде тараптардын ортосунда тийиштүү учурларда талап кылынган формада келишимдин бардык олуттуу шарттары боюнча макулдашууга жетишилсе, түзүлгөн болуп эсептелет. Келишимдин предмети жөнүндө шарттар, мыйзамда же башка укуктук актыларда ушул түрдөгү келишимдер үчүн маанилүү же зарыл деп аталган шарттар, ошондой эле тараптардын биринин арызы боюнча макулдашууга жетишилүүгө тийиш болгон шарттар олуттуу болуп саналат».

Ушуга негизденип, никеге турууну мамлекеттик каттоо мыйзамдын тикелей көрсөтмөсүнөн улам нике келишиминин олуттуу шарты катары таанылышы керек. Жогоруда баяндалгандарга байланыштуу, КР ҮК 44-беренесинин редакциясы анча жакшы эмес, анткени бул берененин 1-пунктунда кеп нике келишиминин шарттарын түзүү жөнүндө эмес, макулдашуу жөнүндө болуп жатат.

Ошондуктан КР ҮК 44-беренесинин төмөнкү редакциясы сунушталат:

«Нике келишиминин формасы».

1. Нике келишими жазуу жүзүндө түзүлөт жана нотариалдык жактан ырасталууга тийиш.

2. Нике келишими никеге туруу мамлекеттик каттоодон өткөн күндөн тартып түзүлдү деп эсептелет.

Мындай редакциядан нике келишиминин субъекттери жубайлар гана болушу мүмкүн деген так тыянак чыгат, бул чындыгында чындыкка дал келет жана азыркы учурда, анткени юридикалык күчкө ээ болбогон нике келишиминин субъекттери жөнүндө айтуу кыйын[6].

Жубайлардын жеке укуктарынын ажыратылбастыгы, аларды камсыз кылууда оордук борборун адеп-ахлактык мүнөздөгү ченемдерге которуу жарым-жартылай эмне үчүн нике келишиминин мазмуну жубайлардын материалдык мүнөздөгү укуктары жана милдеттери гана болушу мүмкүн экенин түшүндүрөт. Мындан тышкары, акча эквиваленти бар жубайлардын укуктары мыйзам ченемдери менен жөнгө салынат.

Үй-бүлө укугунун ченемдери келишимдик мамилелерди кеңири деталдаштырып,

[6] *Муратова С.А. Указ. соч. - С. 105.*

төмөнкүлөрдү аныктайт: нике келишиминин укуктук мүнөзүн; аны түзүүнүн формасын; нике келишиминин мазмунун; аны өзгөртүүнүн, бузуунун, жараксыз деп табуунун негиздерин.

Колдонуудагы мыйзамдарда диспозитивдүү ченемдерде белгиленген мыйзамдуу Үй-бүлөлүк мүлк режими камтылгандыгын белгилей кетүү керек. Бул режим жубайлардын мүлктүк мамилелерине, эгерде жубайлар аны нике келишими аркылуу өзгөртүүнү каалабаса гана колдонулат.

Адабияттар:

Ченемдик актылар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы, (В редакции Закона от 5 мая 2021 года № 59), [Электронный ресурс], www.cbd.minjust.gov. kg
2. Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө Кодекси Бишкек. 30-август 2003-жыл. [Электронный ресурс], www. cbd. minjust.gov. kg
3. Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодекси 1-бөлүм, (В редакции закона от 3 апреля 2023 года № 78), [Электронный ресурс], www.cbd.minjust.gov.kg

Негизги адабияттар:

1. *Муратова С. А.* Семейное право: Учебник. – М.: Изд-во Эксмо, 2004. - С. 121., С.122.
2. *Антокольская М.В.* Семейное право: Учебник. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2006. - С. 168-169., С.167, С. 157.